

Рекомендації «Алгоритми дій педагога в ситуації насильства в закладі освіти та за його межами»

Насильство — це комплексне поняття. Часто під насильством розуміють використання сили або погрозу, результатом якої може стати тілесне пошкодження, матеріальний та моральний збиток, позбавлення можливостей або навіть смерть. Воно може бути фізичне, сексуальне, психологічне або економічне.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ/WHO) визначає насильство як «навмисне застосування фізичної сили або влади, здійснене або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток»

I. РОБОТА ПЕДАГОГІВ ЗІ СВІДКАМИ

Спостерігачі (свідки) – учні та учениці, які спостерігають за проявами насильства в закладі освіти та за його межами.

Працюйте зі свідками ситуації насильства! Формуйте навички реагування задля запобігання та протидії насильству. Спостерігачі мають відреагувати на небажану поведінку та сказати тим, хто поводить себе небажано, що саме вони від них очікують. Наприклад, вони можуть сказати: «Припиніть цю поведінку. Мені це не подобається, і це не смішно. Ми домовилися, що ми цього не будемо робити» тощо.

Спонукайте хлопців та дівчат зупиняти насильство, звертатись до дорослих.

Рекомендації для педагога, який) спілкується із спостерігачами ситуації насильства:

- ❖ Важливо слухати спокійно і ставити достатньо запитань, щоб отримати точний і детальний опис ситуації;
- ❖ У процесі вивчення подій майте на увазі, що ви не оцінюєте, хто винний, хто почав тощо;
- ❖ Важливо дозволити дитині самостійно (вільна розповідь) розповісти про ситуацію;
- ❖ Не перебивати дитину.

II. РОБОТА ПЕДАГОГА З КРИВДНИКАМИ

Під час роботи з кривдником(-цею) педагогам необхідно акцентувати увагу не на визначенні винного та покаранні за скоєне, а на виявленні причин такого вчинку та можливих варіантах виправлення ситуації

Необхідно зрозуміти:

- ❖ Чому дитина так себе поводить? Які причини стоять за такою поведінкою?
- ❖ Що треба зробити дитині, щоб вона змінила поведінку? Які заходи необхідно для цього вжити?
- ❖ Що можна зробити для відновлення поваги? (Дитина повинна самостійно продумати одну чи дві ідеї та запропонувати їх як вчителю, так і дитині, яка постраждала. Дитина, яка постраждала від насильства, має погодити пропозицію).

Приклад послідовності розмови педагога з дитиною, яка порушила правила/ поводить себе агресивно/є кривдником:

1. У нашій школі ми ставимось нетерпимо ... (назвати прояви небажаної поведінки та які порушені правила).
2. Які цінності нашої школи (дітей, педагогів, персоналу)? (Наприклад, ми всі маємо право бути в безпеці).
3. Чому ти так поведився(-лась)? Які причини стоять за такою поведінкою?
4. Що ти насправді хотів(-ла) (думаєте, бажаєте, відчуваєте) чи яка була твоя мета?
5. Як ти вважаєш, це хороший спосіб досягти цього?
6. Як міг/могла би ти діяти інакше?
7. Як ти пропонуєш виправити цю ситуацію?
8. Якщо дитина не готова до розмови відразу після вчинку, не вимагайте від неї цього.

Педагог, який проводить бесіду, має:

- ✓ Бути спокійним і врівноваженим.
- ✓ Говорити не про особистість учня/учениці (що він/вона є поганими, неслухняними тощо), а говорити саме про поведінку дитини, перелічувати небажані прояви поведінки.
- ✓ Запропонувати дитині підтримку та допомогу у вирішенні даної ситуації.

III. ТИПОВИЙ АЛГОРИТМ ВЕДЕННЯ ДІАЛОГУ З ДИТИНОЮ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД НАСИЛЬСТВА:

1. Встановити довірливі стосунки між дитиною і дорослим - «Я тобі вірю».

Багато дітей не можуть розповісти дорослим про те, що сталося, оскільки бояться, що вони їм не повірять. Причина цих страхів криється в тому, що кривдник/агресор, як правило, авторитетніше і сильніше, ніж постраждала дитина.

2. Проявити співчуття – «Мені шкода, що це сталося.»

На другому етапі дитина повинна відчути, що її чують, співчують, розуміють думки і почуття, які у неї виникають.

3. Зменшити відчуття провини – «Ти не винен(-на) в тому, що сталося».

Це третій крок, який спрямований на те, щоб дитина відчула себе комфортно і безпечно. Дорослий не повинен засуджувати, давати негативних оцінок поведінці дитини.

4. Підтримати і схвалити поведінку дитини – «Добре, що ти розповів (-ла)».

Позитивна, емоційна підтримка, підкріплення бажання знайти вихід із ситуації насильства є важливими моментами цього етапу. Дитині потрібна допомога в подоланні страхів, що виникають після розкриття фактів насильства.

5. Знайти резерви підтримки і допомоги – «Як ти думаєш, кому ще ти можеш розповісти про те, що відбулося/відбувається?»

У цьому випадку важливо показати дитині, що є люди, організації, яким можна довіритися і отримати допомогу і підтримку (родичі, знайомі, учителі, сусіди, служби соціального захисту, поліція, органи опіки і опікування і ін.).

6. Створити умови для припинення насильства і виробити стратегію поведінки – «Давай подумаємо, що ми можемо зробити, щоб попередити подібні дії?»

Тут потрібно з'ясувати внутрішні резерви дитини.

Потім знайти разом з дитиною нові шляхи виходу із ситуації, що склалася. Часто дитина не бачить виходу і проблема для неї здається нерозв'язною, тому важливо почати обговорення і направити на пошук альтернативних рішень.

Роблячи вибір, дитина бере на себе відповідальність і таким чином, у неї підвищується мотивація до активних дій, але при цьому не обіцяти, що ситуація не повториться.

7. Підтримати в рішучості. По допомогу та підтримку кожного разу коли є потреба – «Ти можеш звертатися до мене стільки, скільки це буде потрібно».

Чітко демонструйте позицію, що не має обставин, які виправдовують насильницьку поведінку.

Звертайтеся до дитини спокійним тоном, уникаючи активних проявів емоцій, незалежно від змісту питання.

Якщо дитина плаче, дозвольте їй це зробити. Скажіть, що це цілком нормальна реакція.

Стежте, щоб ваша розмова була довірливою.

Визначте разом з дитиною, яка інформація має залишитися конфіденційною, а яка може бути розголошена. Повідомте, яку інформацію ви зобов'язані будете передати державним структурам. Не забудьте наприкінці розмови запитати дитину, чи хоче вона ще щось сказати та чи має якісь запитання до вас.

Дитина може в будь-який момент відмовитись спілкуватись, але в будь-який момент може звернутись за підтримкою.

ПІД ЧАС СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ НЕ МОЖНА РОБИТИ!

- 1. Не «читайте нотації».**
2. Не відволікайтеся від розмови з дитиною.
- 3. Не обіцяйте винагороду за надання інформації.**
4. Не примушуйте відповідати, навіть якщо ви знаєте, що дитина обманює або не розповідає частину інформації, яку вона повинна знати.
- 5. Не питайте дитину, як вона хоче покарати кривдника, що, на думку дитини, повинно бути покаранням за те, що він зробив з дитиною.**
6. Не засуджуйте будь-яку з відповідей, яка дається дитиною.
- 7. Не виправляйте «неправильну відповідь». Ставте додаткові питання.**
8. Уникайте припущень щодо того, хто винен.
- 9. Уникайте проявів роздратування. Не перебивайте.**
10. Не підганяйте дитину.
- 11. Не запитуйте дитину, чому злочинець завдав їй кривди. Дитина не знає і часто звинувачує себе.**
12. Не питайте, чи любить дитина кривдника і чи любить кривдник дитину.
- 13. Не давайте обіцянок, яких ви не можете дотримати, у т.ч. «з тобою більше ніколи не станеться нічого поганого», чи такі дії ніколи не повторяться.**
14. Не обіцяйте дитині, що ви не збираєтесь розказувати нікому про речі, які ви почуєте від неї. Може статися так, що інформація щодо цієї справи має бути переданою до інших структур чи органів поліції.
- 15. Не допускайте жодного прояву зневаги до постраждалої особи. Виявляйте розуміння і повагу, сприймайте постраждалу дитину такою, як вона є.**

